

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ
Кафедра філософії та соціально-політичних наук

ПОЛІТИЧНА ГЛОБАЛІСТИКА

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
спеціальність	052 Політологія
назва освітньої програми	Політологія
статус	обов'язкова

Плани семінарських занять навчальної дисципліни «Політична Глобалістика» для підготовки фахівців за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, спеціальність 052 Політологія, освітня програма «Політологія».

Розробник: А. В. Бородай, канд. політ. наук, ст.викладач

Розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та соціально-політичних наук, протокол № 3 від 23.09.2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	4
Тема 1. Поняття глобалізму і основні підходи до визначення глобалізації	5
Тема 2. Основні поняття і концепції розвитку людства	6
Тема 3. Цивілізація як категорія аналізу розвитку людства)	8
Тема 4. Методологія глобалістики	10
Тема 5. Глобальна економіка	11
Тема 6. Наукові концепції і проблеми глобалізації	13
Тема 7. Світосистемні глобальні трансформації	15
Тема 8. Глобальні економічні трансформації	16
Тема 9. Соціальні аспекти сучасних глобальних трансформацій.....	18
Тема 10. Ідеологічні трансформації сучасного світу.....	19
Тема 11. Основні тенденції процесу і типологія сучасної глобалізації.	21
Тема 12. Концепти і перспективи стратегічного розвитку світосистеми	22
Тема 13. Міжнародні організації як механізм регулювання світосистемних відносин і забезпечення глобальної безпеки	24
Тема 14. Проблеми та основні напрями формування глобального регулювання світосистемних відносин	26
Тема 15. Україна у процесах глобалізації	28
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Глобалістика – молода соціально-гуманітарна дисципліна, яка зароджується на межі 60-70-х рр. ХХ ст. Саме з кінця 60-х рр. ХХ ст. засоби масової інформації, відбиваючи дискусії у наукових колах світу, починають активно використовувати термін «глобальні проблеми людства».

На сьогодні перелік слів, які містять в собі корінь латинського слова «globus» – земна куля – значно розширений такими поняттями, як «глобальність», «глобалізація», «глобальні проблеми», «глобальне управління», «глобалізм». Етимологічно всі ці терміни позначають явища всесвітнього, загальнопланетарного, тобто транс територіального масштабу.

Тому у суто загальному вигляді глобалістику визначають як науку, яка досліджує процеси, пов'язані з явищами планетарного масштабу, і відбиває специфіку розвитку людства, яка полягає у активізації процесів інтеграції, інтернаціоналізації і глобалізації. Це особлива сфера наукових досліджень, спрямованих на вивчення сутності, передумов, етапів становлення і тенденцій розвитку глобалізації, а також наслідків цього процесу у вигляді глобальних проблем, що мають загальнолюдську значущість і відображають увесь комплекс взаємодій людей один з одним, із суспільством, природою.

Увага дослідників глобалістики також зосереджена на формуванні моделей світового розвитку з урахуванням темпів і параметрів трансформацій усіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства.

З кінця ХХ ст. дослідження процесів, що визначають становлення світу як динамічної цілісної системи, остаточно виокремили у новий самостійний напрям суспільних наук – глобалістику.

Мета дисципліни – є формування у студентів поглибленого розуміння глобалізаційних процесів розвитку сучасного суспільства, навчити аналізувати наслідки та тенденції глобалізаційних процесів в основних сферах життєдіяльності людини, формування уявлень про розвиток глобалізаційних процесів в сучасному українському суспільстві.

Завдання дисципліни - набуття базових знань з виникнення та розвитку поняття «глобалістика» на різних історичних етапах; ознайомлення студентів з особливостями глобальних світових процесів та розвитку в сфері політики, економіки та сучасних суспільних відносин; курс «Політична Глобалістика» наділяє особу знаннями та навичками необхідними для успішної самореалізації особи в системі політичних та громадянських відносин, сприяє більш розширеному світогляду сучасного глобалізаційного простору.

Тема 1

Поняття глобалізму і основні підходи до визначення глобалізації

План

1. Поняття «глобалізм», «глобалізація», «глобалістика».
2. Основні підходи до визначення глобалізації.
3. Об'єктивна і суб'єктивна глобалізація.
4. Негативні наслідки традиційного наукового підходу до освоєння світу.
5. Предмет глобалістики як науки.

Поняття до теми

Глобалізм, глобалізація, глобалістика, об'єктивна глобалізація, суб'єктивна глобалізація, фактори глобалізації.

Література [15; 16; 18; 26; 27; 30–32; 37; 43]

Методичні рекомендації

Поняття «глобальний» визначає предмет або явище, що належать до території всієї земної кулі, охоплюють всю її, тобто мають всесвітній характер. У той же час глобальність будь-якої проблеми необхідно розуміти не в кількісному, а в якісному вимірі. Система є глобальною тоді, коли відсутня система вищого рівня. Проте проблема, що виникла на регіональному, державному або місцевому рівні, може стати глобальною. Глобальність конкретної проблеми визначається не стільки її роллю в житті тієї або іншої частини населення, яка реально від неї постраждала, скільки значенням цієї проблеми для долі всіх народів планети.

Глобалізм – загальнопланетарна реальність, єдиний економічний і соціокультурний простір на основі взаємозв'язків і взаємозалежності країн і народів, зростання об'ємів і прискорення темпів обміну товарами і послугами, міжнародного переміщення капіталів і робочої сили, взаємопроникнення духовних цивілізаційних цінностей, що формується.

Поняття «глобалізм» має об'єктивний і суб'єктивний зміст. З об'єктивних позицій – це єдиний світовий простір, що створюється ринковою цивілізацією обміну. З суб'єктивних позицій глобалізм означає послідовне усунення від всіх місцевих інтересів, норм і традицій, формування світу економічного і політичного монополізму з міжнародним центром влади.

Глобалізація – це об'єктивний соціальний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодії людини з навколишнім середовищем. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці, капіталу.

Це нова стадія інтернаціоналізації господарської та інших сфер життя людства.

Глобалістика – наука про глобалізм і глобалізацію, про їх зміст, тенденції розвитку і наслідки, про прогнозування майбутнього людства, окремих регіонів і країн.

Об'єктивна глобалізація – відображає історичний процес формування міжцивілізаційного, міжнаціонального простору у всіх сферах життя людей (економіці, культурі, політиці) на основі міжнародного розподілу праці і діалогу цивілізацій.

Суб'єктивна глобалізація – відображає ідеологію ринку, зміст і правила якої диктують Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, індустріально розвинуті країни, олігархічні клани.

Предмет глобалістики як науки – це глобальний світ як динамічна цілісність, що розвивається. При цьому виділяють 3 виміри глобалізації:

1. Як об'єктивної тенденції світового економічного, соціального, культурного і політичного розвитку;
2. Як мети, що висувається політичними елітами ряду розвинутих держав і світових олігархів;
3. Як методології аналізу економічного, соціального, культурного і політичного розвитку окремих держав і міжнародних відносин, а також вироблення відповідної стратегії на рівні їх суб'єктів (держав, корпорацій, міжнародних організацій).

Запитання. Завдання

1. Визначте поняття «глобалізм».
2. Визначте поняття «глобалізація».
3. Визначте поняття «глобалістика».
4. Розкрийте головні ідеї суб'єктивного глобалізму.

Теми рефератів

1. Основні підходи до визначення глобалізації.
2. Сильні і слабкі сторони традиційного наукового підходу до освоєння світу.

Тема 2.

Основні поняття і концепції розвитку людства.

План

1. Поняття «розвиток» та «історичний розвиток».
2. Категорії «політичний простір» та «політичний час».
3. Прогрес як концепція історичного розвитку.

Поняття до теми

Розвиток, прогрес, політичний простір, політичний час.

Література [10; 11; 15; 16; 19; 25–27; 29–31; 37; 43]

Методичні рекомендації

В результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкту, який виступає, як зміна його складу або структури, форми і змісту. Здатність до розвитку становить одну із загальних властивостей матерії і свідомості.

Істотну характеристику процесів розвитку становить час: по-перше, будь-який розвиток здійснюється в реальному часі, по-друге, тільки час виявляє спрямованість розвитку.

Головні особливості процесів розвитку виражає зміст основних законів матеріалістичної діалектики - єдності і боротьби протилежностей, переходу кількісних змін в якісні, заперечення заперечення.

Історичний розвиток — це процес зміни об'єктивного світу в цілому, дійсності окремих суспільств у часі і просторі, який охоплює внутрішню структуру, зв'язки і взаємозалежності, що їх складають.

Глобалізація як соціальний процес є реальністю історичного розвитку світосистеми.

Політичний простір визначається не встановленими державними межами, а впливом на людські спільноти тих або інших цивілізацій. Він характеризується типовими формами прояву політичного і приватного життя, системою політичних інститутів, неповторною культурою, що сформувалися в результаті впливу релігій, традицій, історичного минулого.

Прогрес у загальноприйнятому розумінні - це рух вперед від нижчого до вищого, перехід на вищий ступінь розвитку, зміна на краще; розвиток нового, передового (протилежний рух - регрес).

Концепція спирається на поняття незворотного лінійного часу. Прогрес оцінюється як позитивна різниця між минулим, теперішнім і майбутнім.

Відповідно до цієї концепції різноманітність соціальних порядків в різних цивілізаціях пояснюють різними стадіями прогресивного розвитку. Побудовані своєрідні "сходи прогресу", на вершині яких розвинуті західні цивілізації, нижче, залежно від рівня їх розвитку, - інші культури. Стверджується, що всі цивілізації пройдуть шаблями цих сходів, тобто концепція прогресу заснована на євроцентризмі (американоцентризмі).

Основна ідея прогресу ґрунтується на впевненості в тому, що наука і технологія здатні гарантувати безперервне поліпшення суспільного життя. Висловлюється переконання, що прогрес можна забезпечити на всіх рівнях, у всіх основних структурах суспільства і, в результаті, досягти для всіх повного процвітання таких цінностей:

- свобода;
- рівність;
- соціальна справедливість;
- економічний достаток.

Запитання. Завдання

1. Визначте поняття «розвиток».
2. Визначте поняття «історичний розвиток».
3. Охарактеризуйте поняття «політичний простір».
4. Охарактеризуйте поняття «політичний час».
5. Охарактеризуйте поняття «прогрес».

Теми рефератів

1. Цінності модерну і прогрес людства.
2. Майбутнє як умова реалізації інтересів молоді.
3. Власність як чинник майбутнього.

Тема 3.

Цивілізація як категорія аналізу розвитку людства.

План

1. *Цивілізація: слово – поняття.*
2. *Світ сучасних цивілізацій у теоретичних моделях.*
3. *Порівняльний аналіз світових цивілізацій.*
4. *Психоаналітична структура різних цивілізацій. Архетип.*

Поняття до теми

Цивілізація, цивілізаційні цінності, християнство, католицизм, протестантизм, православ'я, конфуціанство, буддизм, іслам, архетип.

Література [8; 10; 11; 13; 15; 16; 19; 26; 29–31; 35; 37; 43]

Методичні рекомендації

Цивілізаційні цінності практично збігаються зі світовими релігіями як цілісними системами соціокультурного регулювання відносин у суспільстві і світосистемі в цілому. Прив'язаність цивілізації до релігії майже постійно підкреслюється семантикою її назви: західно-християнська, східно-християнська, ісламська і т.д. Таке розуміння цивілізації сприяє порівняльному вивченню суспільств Заходу і Сходу, релігійних і культурних систем різних країн, народів і періодів.

Таким чином, як категорія науки глобалістики **цивілізація** - це сукупність способів буття і діяльності групи людей, які виражаються в матеріальному житті, інтелектуальному рівні, моральних нормах, політичній і соціальній організації життя.

Цивілізація є певною самобутністю, що сформувалася в результаті історичного розвитку і була основою самосвідомості людей та їх відмінностей від членів інших суспільств. Самобутність цивілізації є одним з рушійних чинників, що забезпечують саморозвиток суспільства.

Кожна цивілізація - скарбниця традицій, ритуалів, світоглядів, моделей самоідентифікації. В основі усіх світових цивілізацій вирішальну роль виконує релігійна етика.

Розрізняють 5 релігійно обумовлених систем регламентації життя:

- конфуціанство;
- індуїзм;
- буддизм;
- християнство;
- іслам.

Світові цивілізації в дослідженнях також поділяють на західні і східні. **Захід** сьогодні - не тільки західноєвропейські країни, але і всі регіони, де прийнята західноєвропейська духовна система координат (США, Канада). Іноді виділяють Західноєвропейську субцивілізацію і Океанічну субцивілізацію.

Схід — це православно-християнська, індо-буддійська, конфуціансько-буддійська й ісламська цивілізації.

Світові політичні культури в цьому розподілі розрізняють:

- два типи духовності;
- дві світоглядні матриці;
- дві системи культурних координат.

Захід розвиває технічний принцип освоєння світу. Схід - етично-релігійний. Захід виступає ініціатором інноваційних технологій. Схід-духовних ініціатив. Всі світові релігії зародилися на Сході, потім прийшли на Захід.

Іншими словами, протиставлення базових основ цивілізацій не означає їх взаємної самоізоляції. Схід, залишаючись Сходом в головному, зазнає трансформації під впливом вестерну у всіх сферах життєдіяльності.

Архетип - це першоджерело становлення та розвитку культурних і соціальних моделей, які оформлюють людське буття.

Він формує психологічну структуру індивіда на генному рівні, є вродженим відображенням духовного світу предків і не може бути представлений сам по собі як об'єктивна реальність.

Архетип є частиною спадкової структури психологічного буття, не має форми, як інстинкти, але має здатність до формування і проявлення у будь-яких формах (або представлення певними проявами) спонтанно [лат. *spontaneus* - довільний] завжди і всюди (наприклад, особливість національного характеру).

Архетип — це колективні несвідомі мотиви, котрі виникають із колективного несвідомого і лежать в основі усіх релігій, міфологій, казок, легенд.

Запитання. Завдання

1. Визначте поняття «цивілізація».
2. Духовно-релігійні основи різних цивілізацій.
3. Поняття «архетип»
4. Цивілізаційні цінності.

Теми рефератів

1. Цивілізація: слово і поняття.
2. Основні відмінності західних і східних цивілізацій та їх вплив на процес глобалізації.
3. Вплив психологічного поля різних цивілізацій на процес глобалізації.

Тема 4. Методологія глобалістики

План

1. *Поняття «методологія».*
2. *Методологічні підходи до визначення предмету глобалістики.*
3. *Логіка визначення предмету та послідовності дослідження процесів глобалізації.*
4. *Методологічні принципи, критерії та методи глобалістики.*
5. *Предмет курсу «Політична Глобалістика» та методологічна позиція розгляду проблематики дисципліни.*

Поняття до теми

Логос, методологія, методологічна позиція глобалістики.

Література [8; 9; 11; 13–16; 19; 25–27; 29–35; 37; 43]

Методичні рекомендації

Структура методології глобалістики може бути охарактеризована її предметом. Розрізняють два основних підходи до визначення предмету глобалістики:

- вивчення актуальних, глобальних проблем (вузький підхід);
- дослідження світу як цілісності всіх форм буття людства.

Онтологічна або системна логіка припускає розгляд глобального світу як цілісної соціальної системи, що включає сукупність взаємопов'язаних проблем (економіка, освіта, національна безпека і т.д.). Вивчення кожної проблеми повинне здійснюватися в єдиному блоці з іншими взаємопов'язаними проблемами.

У рамках вузького підходу до визначення предмету глобалістики керуються трьома основними принципами:

- комплексний розгляд глобальних масштабних проблем, у яких знаходить вияв постійно зростаюча взаємозалежність всіх країн світової системи;
- першочерговий розгляд довгострокових проблем, рішень і практичних заходів, які не можуть бути розглянуті урядами окремих країн;
- проникнення в суть усього комплексу сучасних економічних, політичних, культурних та інших проблем, які визначаються як "глобальні".

Запитання. Завдання

1. Що таке методологія?
2. Як розглядається процес глобалізації з позиції історичного матеріалізму?
3. Як розглядається процес глобалізації з позиції економіцентризму?
4. Яка сутність цивілізаційного (культурологічного) підходу в дослідженні глобалізації?

Теми рефератів

- 1.Методологічні підходи до визначення предмету глобалістики;
- 2.Логіка визначення предмету і послідовності дослідження процесів глобалізації;
- 3.Предмет і методологічні підходи курсу «Глобалістика».

Тема 5. Глобальна економіка.

План

1. *Поняття «економіка».*
2. *Основні постулати головних напрямів політичної економії.*
3. *Зміст економічних відносин відтворювального процесу.*
4. *Поняття і структура світового господарства.*
5. *Економічні інтереси як мотив процесів глобалізації.*
6. *Процес розвитку економічних відносин світового господарства.*

Поняття до теми

Економіка, економіка ринкова, праця, робоча сила, додатковий продукт, додаткова вартість, власність, світове господарство, міжнародні економічні відносини.

Література [11; 16; 23; 26; 29; 35; 37]

Методичні рекомендації

Поняттям **“економіка”** визначається господарство окремо взятого суб’єкта господарської діяльності, адміністративно-територіального утворення, окремої країни, групи країн або всього світу (світове господарство).

Функціональна економічна наука - економікс (англ. еcomomics) - це теорія ринкової організації суспільного виробництва. Вона включає макроекономіку і мікроекономіку.

Біля витоків трудової теорії вартості стояли основоположник класичної політекономії Уїльям Петті, великі економісти Франсуа Кене, Адам Сміт, Давид Рікардо.

До логічної завершеності трудову теорію вартості довів Карл Маркс у його вченні про додаткову вартість. Його вихідними положеннями є:

1. Єдиним **джерелом вартості товарів** є абстрактна людська праця. К.Маркс виходить з того, що товар має дві властивості: задовольняти людські потреби (ця здатність називається споживчою вартістю) і бути обмінним у певних пропорціях на інші товари (мінова, або просто вартість). Звідси впливає подвійний характер праці, який містить у собі товар - робоча сила.

2. **Робоча сила** - це здатність працівника виконувати ту чи іншу доцільну роботу.

Робоча сила у дії виявляється як праця, яка завершується певним результатом - продуктом. Вартість робочої сили зводиться до вартості життєвих засобів, які необхідні для її відтворення. Вартість, яка створюється працею працівника, і вартість робочої сили - величини різні. Надлишок вартості, яка створюється працею трудівника над вартістю його робочої сили, становить **додаткову вартість**. Здатність створювати додаткову вартість є специфічною споживчою вартістю товару робоча сила.

Додаткова вартість, яка створюється робочою силою в процесі виробництва, є субстратом прибутку.

Базисні економічні відносини - відносини власності, що визначають характер і зміст всіх економічних відносин у всіх фазах суспільного відтворення.

У процесі власне виробництва встановлюються і реалізуються відносини з приводу чинників виробництва (знарядь праці, предметів праці і робочої сили). Процес розподілу є реалізацією відносин перш за все між власником засобів виробництва і власником робочої сили, а також між власником виробленого продукту і суспільством. Це відносини з приводу розподілу вироблених продуктів, засобів виробництва між членами суспільства, а також розподілу людей за родами трудової діяльності.

Світове господарство розглядається в двох площинах. З одного боку - це сукупність взаємопов'язаних міжнародним обміном національних господарств, які є його підсистемами. З іншого боку - всесвітній розподіл праці формує світове господарство як єдиний наднаціональний світогосподарський простір, який створює інший, більш адекватний поняттю "світове господарство", рівень світогосподарських відносин.

Таким чином, економічна глобалізація призводить до усунення національного інтересу як основи міжнародних економічних відносин, перетворює світову економіку на простір, де взаємодіють незалежні господарюючі суб'єкти на основі необмеженої конкуренції.

Таким чином, економічна глобалізація призводить до усунення у національного інтересу як основи міжнародних економічних відносин, перетворює світову економіку на простір, де взаємодіють незалежні господарюючі суб'єкти на основі необмеженої конкуренції

Запитання. Завдання

1. Що таке економіка?
2. Власність як базисні економічні відносини.
3. Зміст виробничих відносин відтворювального процесу.
4. Поняття "світове господарство".
5. Структура світового господарства.
6. Економічні інтереси як мотив процесів глобалізації.

Теми рефератів

1. Трудова теорія вартості.

2. Теорія чинників виробництва.
3. Динаміка розвитку економічних відносин світового господарства.

Тема 6.

Наукові концепції і проблеми глобалізації.

План

1. *Періодизація розвитку науки про глобальний світ.*
2. *Політекономічні концепції глобалізації.*
3. *Культурологічні концепції глобалізації.*
4. *Передумови сучасної глобалізації.*
5. *Позиція НАНУ у галузі глобалістики.*
6. *Концепція ноосфери В.І.Вернадського.*
7. *Актуальні «над проблеми» і «мета проблеми» глобалістики.*

Поняття до теми

Концепція, глобальні проблеми, концепція глобального розвитку, біосфера, ноосфера, концепція В.І.Вернадського, екосфера.

Література [11; 16; 23; 26; 29; 35; 37]

Методичні рекомендації

Ідея глобального розвитку людства - давня як сам світ, але формування глобалістики як самостійного наукового напрямку відбулося зовсім недавно: на межі 60-х і 70-х років минулого століття. В Україні дослідження проблем глобалістики в рамках Національної академії наук (НАНУ) розпочато у середині 90-х років.

Представлена у різних наукових джерелах періодизація розвитку науки про глобальний світ, залежно від визначення предмету дослідження, може бути систематизована за двома напрямками: політолого- культурним і економоцентристським.

Різні концепції щодо визначення суті та змісту глобалізації відображають методологічну позицію їх авторів.

Перша позиція. Спостерігаються в цілому слабкі зміни, які є результатом природного розвитку капіталістичної економіки як інтернаціональної, при цьому національні держави і далі виступатимуть регуляторами національних економік.

Друга позиція - діаметрально протилежна. Згідно з нею глобальна економіка- це економіка, в якій транснаціональний капітал підпорядковує собі національні економіки, фактично ніким і нічим не стримується в своїй активності.

Третя позиція. Її прихильники не заперечують, що відбувається глобальна трансформація всієї організації світової економіки і її глобалізація відбиває кількісні зміни в розподілі світових доходів, їх поляризації

Четверта позиція підтверджує, що існують якісні зміни в світовій економіці, які проникають в усі сфери життя суспільства.

Окрім політекономічних існують і культурологічні концепції глобалізації, що певною мірою доповнюють і розширюють концепції економістів і політологів.

У працях зарубіжних і вітчизняних учених виділяються чотири сценарії процесу глобалізації.

Сучасні дослідники в галузі глобалізації виходять з ряду передумов (те, що передувало за часом):

- процес зближення розвинутих країн за техніко-економічними, соціально-структурними і політичними показниками;
- процес нівелювання різних держав у світовому просторі, пов'язаний з посиленням розпадом колоніальних імперій, вибором багатьох країн на користь модернізації, вестернізації;
- якісне вдосконалення транспорту і засобів зв'язку, що сприяло зміцненню контактів між народами;
- схвалення значною частиною світової спільноти характерного для США консюмеризму і відповідних моделей життя;
- консорціум світової правлячої меншості, яка відірвалася від національних місцевих інтересів;
- формування сил протидії агресії центру, насамперед в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (Китай, Японія);
- зростаючий прояв неспроможності класичних наукових уявлень про шляхи людської цивілізації і катастрофічні наслідки вільного ринкового капіталізму

В останні роки розвивається наука еніологія (гр. aínigma - загадковий), яка досліджує незрозумілі, незбагненні, загадкові явища. Вчені, що працюють в цій галузі, стверджують, що в природі суспільства відбувається постійний кругообіг: матерія - дух - інформація - матерія. Такий обмін матеріального і духовного можна пояснити з матеріалістичних позицій.

Що утворює субстанцію ноосфери? Духовну діяльність людини, нашу думку, можна розглядати з двох боків.

По-перше, це процес, що регулює взаємини індивіда з навколишнім середовищем і внутрішній психо-емоційний його стан (настрій, відчуття, ставлення до чого-небудь, бажання і т.д.)

По-друге, це духовне виробництво - особлива форма духовної діяльності, "продукцією" якої є ідеї, уявлення, образи, теорії, наукові відкриття.

Ноосфера — це сфера взаємодії природи і суспільства, в межах якої розумна людська діяльність стає головним визначальним чинником розвитку.

Предметом глобалістики є проблеми світосистемного рівня. Вони стосуються всіх: від великомасштабних людських спільнот до окремого індивіда

Запитання. Завдання

1. Моя концептуальна оцінка глобалізації світу.

2. Чому на межі століть активізувався процес глобалізації усіх сфер життєдіяльності людства.
3. Чи зможе людство запобігти самознищенню цивілізації?
4. Чому надпроблеми сучасного світу не знаходять вирішення?

Теми рефератів

1. Історична періодизація розвитку науки про глобальний світ.
2. Політекономічні концепції глобалізації.
3. Концепція ноосфери В. Вернадського.

Тема 7.

Світостосистемні глобальні трансформації.

План

1. Становлення постіндустріальної соціально-господарської системи.
2. Світоглядні глобальні трансформації.
3. Трансформація полярності світосистеми.
4. Світовий інтеграційний процес.
5. Еволюція держави.

Поняття до теми

Світосистема, глобальні трансформації, модерн, полярність світосистеми, транс націоналізація, еволюція ролі держави.

Література [3–5; 8; 13; 16; 19; 24; 26–29; 31–35; 37; 38; 40; 43]

Методичні рекомендації

В кінці ХХ ст. у групі розвинених країн капіталізм став витіснятися новим соціально-економічним ладом. Нинішньому етапові розвитку провідних країн даються різні визначення: **посткапіталістичне, постеконімічне, постіндустріальне, інформаційне суспільство.**

Модерн як світогляд зародився в епоху формування великих європейських націй. Основними цінностями класики модерну проголошені:

- демократія;
- рівність;
- добробут;
- прогрес;
- вертикальна мобільність людей і суспільств;
- освіта.

Полярність - характеризує поняття, що стосується полюса. Полюс - це точка в межах системи, в якій властивості системи виявляються з більшою інтенсивністю, ніж в інших точках. У переносному розумінні “полярність” означає наявність двох протилежних полюсів, протилежностей.

З середини ХХ ст. і до розвалу СРСР останнє визначення повною мірою відображало ситуацію в світі. Існували дві протилежні системи (капіталістична і соціалістична) з полюсами в США і СРСР. Світ був біполярним.

Глобалізація як процес формування єдиного наднаціонального простору, що охоплює всі сфери життєдіяльності людства, вступає в суперечність з національними, цивілізаційними інтересами відповідних спільнот. Відбувається **регіональна міжнародна інтеграція** на базі інтернаціоналізації господарського життя.

Процес інтеграції здійснюється під впливом об'єктивних ринкових чинників на основі свідомого регулювання міждержавних відносин. Основною метою інтеграції є нарощування об'єму товарів і послуг внаслідок забезпечення ефективності господарської діяльності в рамках інтеграційного об'єднання та захист національних інтересів країн, що об'єднуються, від зовнішнього агресивного впливу.

Суть інтеграційного процесу становлять інтернаціоналізація, транс-націоналізація і універсалізація господарської діяльності

У зовнішніх відносинах держава довгий час безальтернативно монополізувала роль виразника інтересів і представника суспільства. Механізм регулювання міжнародних відносин ґрунтувався на національному інтересі. Сьогодні національна держава є перешкодою для досягнення мети суб'єктивної глобалізації. У світі з'явилися приховані політичні сили, які за своїми фінансовими і організаторськими можливостями рівні, а часто і перевершують можливості конкретної держави, і трансформують її діяльність у власних інтересах.

Запитання. Завдання

1. Чим відрізняється методологічна позиція модерну і постмодерну в поглядах на світ?
2. Суспільство і особа.
3. Раціональне і чуттєве.
4. Статус інтелігенції.
5. Кому належить майбутнє?

Теми рефератів

1. Поняття “світогляд”.
2. Модерн: історичний аспект.

Тема 8.

Глобальні економічні трансформації.

План

1. Формування глобальної економіки абсурду.
2. Трансформація національної компоненти в міжнародних економічних відносинах.
3. Фінансова глобалізація і віртуальна економіка.

Поняття до теми

Світоєкономіка, економіка абсурду, лібералізація, геоекономічний простір, фінансова пост економіка, фінанси, ринок капіталів, цінні папери.

Література [3; 5; 6; 8; 13; 16; 18; 19; 22; 24–27; 29; 31–35; 37; 41; 43]

Методичні рекомендації

Процес глобалізації на межі сторіч характеризує нестабільність світової економіки, яка відображає суперечності між об'єктивною необхідністю розвитку міжнародного розподілу праці і прагненням до одностороннього привласнення його результатів.

Глобалізація міжнародних економічних відносин є визначальним зовнішнім чинником, що впливає на національні відтворювальні комплекси. Процес глобалізації формує геоекономіку і геоекономічний простір.

Геоекономіка - це багаторівнева система економічних відносин в міжнародному просторі. Вона є видом економічної взаємодії суб'єктів, зацікавлених у веденні операцій на територіях, де існують умови і можливості отримання вищого прибутку на капітал.

Геоекономічний простір є позатериторіальним з погляду національних меж. Це сфера світової економіки, якій властиві свої закономірності функціонування, де закладається основа технологічної єдності світового господарства. Він представлений різними сегментами за джерелами Додаткового продукту, поділяється на геоекономічні зони.

Ринок капіталів. Рух товарів і капіталів через національні кордони істотно відрізняється. При реалізації товару за кордоном відбувається тільки зміна власника. Зовнішня торгівля зводиться до обміну товарами як споживчими вартостями. Вивіз капіталу є одностороннім переміщенням за кордон вартості в товарній або грошовій формі, маючи на меті отримання підприємницького прибутку або відсотків.

Фінанси (лат. готівка, дохід) - це економічна категорія, що відображає економічні відносини в процесі створення і використання фондів грошових коштів.

Фінансовий капітал - це грошовий капітал, капітал у формі грошових коштів.

Гроші- металеві або паперові знаки, що є мірою вартості, при купівлі-продажі і що виконують роль загального еквівалента, тобто що виражають вартість всіх інших товарів і є обмінювані на будь-який із них.

Віртуальна економіка - це відносини, які реалізуються між суб'єктами фінансового ринку і за своєю сутністю не є економічними відносинами

Запитання. Завдання

1. Позитивні і негативні сторони приватизації.
2. Що таке фінанси та фінансовий капітал.
3. Що таке віртуальна економіка.

Теми рефератів

1. Власність як гарантія майбутнього молодого покоління

Тема 9.

Соціальні аспекти сучасних глобальних трансформацій

План

1. *Поняття «соціальні відносини» та їх зміст.*
2. *Проблеми соціалізації гуманізації глобального розвитку.*
3. *Трансформація соціальних процесів.*

Поняття до теми

Суспільство, спільність соціальна, соціальна сфера, якість життя, соціальна безпека, демократизація суспільства.

Література [3; 5; 6; 8; 13; 16; 18; 19; 22; 26; 29–35; 37; 41; 43]

Методичні рекомендації

Суспільство - це соціальна система, історична сукупність відносин між людьми, які склалися в процесі їх спільної діяльності, взаємодії між ними. У широкому розумінні всі відносини в суспільстві можуть розглядатися як соціальні. У вузькому значенні під соціальними розуміються відносини, які формуються і регулюються в соціальній сфері, тобто ті, які характеризують соціальні умови життя людей.

Соціальні відносини - це відносини між індивідами, групами людей, що займають різне становище в суспільстві, які визначаються неоднаковою їх участю в економічному, політичному і духовному житті. Суб'єкти соціальних відносин відрізняються за способом життя, різним ступенем задоволення потреб, рівнем і джерелом доходів.

Суб'єкти соціальних відносин - це індивіди та різні соціальні спільноти.

Соціальні спільноти — це сукупність багатьох людей, що беруть участь у тих або інших соціальних процесах, вони характеризуються спільною діяльністю, спільними цілями і ціннісними орієнтаціями.

В той же час людство стикається з посиленням зубожіння мас; загрозами екологічної деградації; прогнозованою в близькому майбутньому продовольчою кризою; епідеміями; расовою дискримінацією; ксенофобією; злочинністю; втратою національної самобутності.

Всі ці зміни відбуваються як на мікрорівні, тобто пов'язані з більш- менш істотною зміною становища і ролі окремої людини, так і на макрорівні, - пов'язані з певними змінами цілих соціальних груп або спільнот в цілому у суспільстві конкретної країни чи на міжнародній арені.

Проблеми глобального розвитку за своєю суттю відображають ігнорування силами суб'єктивного глобалізму принципу: прогрес у будь-якій сфері повинен орієнтуватись на розвиток самої людини і поліпшення якості її життя. Іншими словами, негативні наслідки сучасної глобалізації є результатом відмови від

соціалізації і гуманізації як вищих цінностей життєдіяльності людського суспільства. Сучасна криза капіталізму обумовлена його соціальною і антигуманною практикою.

Соціалізація глобального розвитку означає, що він націлений на формування умов і якості життя народів, які за сво 'ім рівнем можуть задовольнити потреби конкретної людини і людської спільноти відповідно до сучасних досягнень в галузях інформації, науки і техніки, освіти і культури, тобто потенціалу людства, а також формування відносин на підставі справедливості і рівних можливостей.

Першоосновою процесів глобалізації є, природно, економіка. Саме у сфері економіки зароджуються соціальні наслідки. Загалом можна відзначити, що внаслідок змін у глобальній економіці в останню чверть ХХ ст. реальний валовий світовий продукт, який визначає сукупний обсяг економічної діяльності всіх людей у всіх країнах, більш ніж подвоївся. При цьому якість життя більшої частини населення світу покращала внаслідок зростання прибутків на душу населення, збільшення тривалості життя і підвищення рівня освіти. Разом з тим реальним чинником є диспропорції у розвитку світу в яких відбиваються зміни і реформування всієї системи світових відносин.

Запитання. Завдання

1. У чому суть глобальних соціальних змін?
2. У чому суть проблеми реформування суспільної свідомості і соціалізації громадян?

Теми рефератів

1. Молодь і влада.
2. Ринковий статус знання.
3. "Батьки і діти" як сучасна проблема.

Тема 10.

Ідеологічні трансформації сучасного світу.

План

1. Основні поняття, суть і мета ідеологічної глобалізації.
2. Основи соціокультурного американського глобалізму.
3. Американський спосіб життя як модель глобального світу.
4. Методи і засоби агресивної культурної глобалізації.
5. Наслідки процесу культурної глобалізації.

Поняття до теми

Ідеологія, культура, глобальні культурні трансформації, агресивна культурна глобалізація, масова культура, суспільна свідомість.

Література [3; 11; 13; 19; 27; 31; 35; 37]

Методичні рекомендації

Ідеологія — це система ідей і поглядів (політичних, правових, філософських, етичних, релігійних, естетичних), що виражають корінні інтереси соціальних груп.

Ідеологія охоплює всі сфери духовної культури суспільства. За Певних застережень як синонім поняття “ідеологія ” при розгляді глобальних трансформацій у духовній культурі світосистеми можна використовувати поняття “культура”.

Сьогодні культура стає ключовою проблемою, органічною складовою процесу глобалізації. Глобалізований простір культури безперервно розширюється і уявляє собою конгломерат різних спеціалізованих, регіональних центрів. Такими центрами, наприклад є. релігійні лідери - Ватикан (католицизм), Мекка (ісламський світ); США (наука, технологія, масова культура) та ін.

Формула американської суспільної свідомості звучить так: “Америка як країна, - це новий світ, що у всьому протистоїть старому”. Значить, необхідно позбутися і культурного минулого для формування нового американського суспільства. Нова нація не може сформуватися без розриву різноманітних національних груп, що складають її населення, зі своїм минулим.

Ідейне кредо нового суспільства - спростування культурної спадщини минулого. Справжньому американцю необхідно швидше позбутися пережитків своєї національної основи.

Американське суспільство не має природного історичного коріння Кредо американського способу життя - індивідуалізм, обмін, егоїстична мораль успіху. Теоретичну основу функціонування американського суспільства сформував **біхевіоризм**. Постулати цієї теорії були сприйняті суспільством і стали нормою повсякденної поведінки мас.

Масова культура (англ. Mass culture) - це культура, перетворена в галузь економіки з широким використанням засобів масової комунікації і сучасної техніки.

Масова культура характеризується індустріально-комерційним типом виробництва і розподілу стандартизованих духовних благ, охопленням переважної більшості членів суспільства.

У багатоміліардній історії західної цивілізації Модерну основним принципом культури як синоніму цивілізації був принцип розділення економічної і духовної влади. Сучасний досвід американізації світу підтверджує, що олігархія претендує не лише на владу, але і на теократичні функції. Вона визначає і впроваджує в свідомість мас думки щодо культури, моралі, віри, тобто стає володарем вищих вимірів людського буття.

Запитання. Завдання

1. Суть глобальних культурних трансформацій.
2. Вестернізація культури і духовне здоров'я молоді.
3. Активна життєва позиція молодих як умова формування майбутнього.

Теми рефератів

1. Ідейне кредо соціокультурної американської агресії.
2. Методи і засоби культурної глобалізації.
3. Як впливає телебачення і комп'ютер на мій духовний світ?

Тема 11.

Основні тенденції процесу і типологія сучасної глобалізації

План

1. Основні тенденції процесу сучасної глобалізації
2. Основи і суть об'єктивної глобалізації
3. Основи і суть суб'єктивної (паразитарної) глобалізації
4. Трансформація ролі національної еліти в умовах суб'єктивної глобалізації

Поняття до теми

Глобалізація, об'єктивна, суть, олігархія, транснаціональний корпоративізм, еліта, національна зрада.

Література [16; 18; 19; 26; 27; 31; 37]

Методичні рекомендації

На межі сторіч людство перебуває у стані переходу до нової ери глобалізації, яка відкриває нові можливості якісного зросту в планетарному масштабі і створює нові загрози безпеці життя та розвитку, породжує нові різнопланові проблеми і конфлікти.

Така подвійність відображає, з одного боку, дії об'єктивних законів глобального розвитку, а, з іншого -реалізацію глобальних процесів, які ініціюються світовою економічною елітою та знаходять вияв у сучасних тенденціях глобалізації.

Економічні відносини глобального макроекономічного комплексу формуються Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Всесвітньою торговою організацією та іншими суб'єктами (напр. приватні пенсійні, інвестиційні, страхові фонди), які не можуть встояти перед ринковою спокусою. Економічні інтереси цих суб'єктів відірвані від національних інтересів, і вони лобіюють на користь сильних.

Насамперед, про поняття "об'єктивний".

Вся попередня історія людства підтверджує, що існує і діє об'єктивний закон глобалізації. Виділяють декілька періодів у процесі розвитку глобалізації.

Першим історичним періодом глобалізації міжнародних відносин була хвиля колонізації багатьох незахідних культур, починаючи з другої половини XVII ст. Це був період первинного накопичення капіталу і становлення капіталістичної системи.

Друга хвиля - період (кінець XIX - перша половина XX ст.), пов'язаний з епохою імперіалізму, яка породила нові механізми заволодіння ресурсами

незахідних держав (вивіз капіталу, розподіл світових ринків, територіальний розподіл світу, панування монополій та фінансової олігархії).

Третій період глобалізації (з середини до 80-х років ХХ ст.) відбувався в умовах протистояння двох систем: капіталістичної та соціалістичної. Агресивна суть капіталу стримувалася військовою потужністю СРСР, посиленням впливу країн соціалізму в третьому світі, авторитетом міжнародних міждержавних організацій, силою міжнародного робітничого руху, організованим рухом народів усієї планети за мир і т.д.

Об'єктивний - означає той, що існує поза і незалежно від свідомості людини, притаманний самому об'єкту або відповідний йому. Об'єктивна реальність - все, що існує насправді, матеріальний світ у всьому його різноманітті.

Еліта — прошарок, група осіб, які мають специфічні особистісні та професійні якості, що роблять їх "обраними" у тій або іншій сфері суспільного життя (науки, бізнесу, влади, релігії тощо).

Національна еліта - це авангардна частина нації, здатна взяти на себе відповідальність за долю громадян, покликана визначати перспективи розвитку країни, забезпечувати прогрес у суспільстві, яка включає у себе політичну владу, лідерів політичних партій і національних організацій, представників науки, культури і інших сфер життєдіяльності суспільства.

В структурі політичної влади еліта розглядається як консенсус між представниками еліти у різних галузях (політики, бізнесу, силових структур, криміналу тощо).

Запитання. Завдання

1. Чому Захід відмовляється від глобалізації Просвіти?
2. Базисні основи суб'єктивної глобалізації.
3. Чи досяжна мета суб'єктивної глобалізації?

Теми рефератів

1. Роль і місце ринкових регуляторів у формуванні майбутнього людства.
2. Основні тенденції сучасної глобалізації.

Тема 12.

Концепти і перспективи стратегічного розвитку світосистеми.

План

1. *Безперспективність майбутнього як продовження теперішнього*
2. *Методологія наукового пошуку майбутнього*
3. *Сучасні концепти стратегічного розвитку світу*
4. *Типологія прогнозованого світового порядку.*
5. *Орієнтація глобального розвитку*

Поняття до теми

Глобальна криза капіталізму, концепти, світовий порядок, вестернізація незахідних цивілізацій, типологія світового порядку.

Література [27; 31; 37]

Методичні рекомендації

Суб'єктивна глобалізація нездійсненна через протидію цивілізацій і держав, що піддаються агресії. Захід вже не зможе “переварити” Азію економічно і тим більше диктувати свої умови військовими засобами. Навіть теоретично така глобалізація неможлива

Криза світового капіталізму в усіх сферах життєдіяльності ослабляє Західну цивілізацію і її можливості диктувати свої умови іншим цивілізаціям. Це підштовхне Захід до вступу у міжцивілізаційний діалог, запозичення чужих цінностей для збереження своїх власних.

Розвинуті країни перебувають на вершині розвитку і відповідно до нормативної методології повинні визначати шляхи подальшого розвитку. Отже, меншість має наміри приватизувати майбутнє, відкинути менш пристосованих, позбавити їх майбутнього. Проте привілейована меншість задоволена своїм сьогоденням, їй вигідно зберегти становище, яке склалося, на вічні часи. Таким чином, відкриття якісно іншого майбутнього випадає на долю пригнобленої більшості.

Виникає парадокс, формально-логічна суперечність: не розвинуті і пристосовані є першовідкривачами майбутнього, а пригноблена більшість, оскільки вона не знайшла свого місця в теперішньому часі.

Тому прогнозування якісно іншого майбутнього явно стає переслідуваним науково-інтелектуальним заняттям.

Концепти - це системи поглядів, різні уявлення про напрями, шляхи, якими може піти людство, як формуватимуться глобальні світосистемні відносини, структура світобудови в цілому і в окремих галузях і сферах діяльності.

Можливі два принципово різних типи глобальної світобудови.

Перший історичний тип - це світ очевидний, за яким стоїть національна держава і традиційні цінності Модерну.

Другий - світ прихованого об'єктивного глобалізму та відкинутих цінностей гуманізму і просвіти. Оптимістичні концепти розвитку світу відстоюють перший принциповий тип світобудови, песимістичні прогнози будуються на тому що в майбутньому збережеться видима і невидима частина світобудови.

Громадський порядок - це певна організація життя соціуму, його регулювання на основі відповідних норм і загальних цінностей. Розрізняють поняття “міжнародний порядок” і “світовий порядок”.

Міжнародний порядок відображає потреби існування окремих національних держав і забезпечення їх суверенітету.

Світовий порядок — це такий світовий устрій, який повинен забезпечити основні потреби держав-націй, а також всіх інших легітимних міжнародних організацій, інститутів, які покликані створювати і підтримувати умови існування і розвитку.

Різні цільові установки суб'єктів глобальних процесів визначають напрями, орієнтири їх діяльності. Багатовекторність орієнтирів у розвитку соціуму веде до неврегульованості, напруженості світосистемних відносин, не може забезпечити майбутнього людства як планетарної спільності. Та й успіх у досягненні мети окремо взятого суб'єкта цієї спільності також залежить від правильного вибору орієнтиру.

Орієнтація - це сукупність дій, розумових зусиль за орієнтаціями. Поняття "орієнтація" (фр. orientation < лат. orient схід) має декілька значень.

Запитання. Завдання

- 1 Чому неможливе майбутнє як продовження теперішнього безперегляду принципів сучасної світобудови?
2. Моя концепція стратегічного розвитку світосистеми.
3. Чому необхідні нові наукові підходи до прогнозування розвитку світу ?
4. В чому полягає зміст місії протистояння вестернізації?

Теми рефератів

- 1.Зміст глобальної кризи капіталістичної системи.
- 2 Вплив вестернізації на розвиток незахідних цивілізацій.
- 3.Китай як претендент на роль полюса протистояння США.

Тема 13.

Міжнародні організації як механізм регулювання світосистемних відносин і забезпечення глобальної безпеки.

План

1. Основні поняття
2. Міжнародні політичні та військові організації
3. Міжнародні режими (угоди) та проблеми глобальної інтеграції систем міжнародної безпеки
4. Міжнародні економічні організації.
5. Рух антиглобалізму як засіб впливу на процес суб'єктивної глобалізації

Поняття до теми

Світосистемні відносини, регулювання світосистемних відносин, безпека національна, міжнародні організації, антиглобалізм.

Література [27; 31; 37]

Методичні рекомендації

Регулювати - значить вирівнювати, порівнювати дії регульованого об'єкту, встановлювати певний порядок тих або інших процесів.

Глобальною метою регулювання світосистемних відносин є узгодження інтересів суб'єктів цих відносин, забезпечення безпеки існування та розвитку

людства в цілому, кожної цивілізації та окремої держави. Розрізняють поняття “національна безпека” та “глобальна, міжнародна безпека”.

Безпека національна (конкретної держави) - це здатність держави протистояти втіленню загроз її існуванню та духовним цінностям суспільства, ступінь захищеності інтересів і прав громадянина, народу, держави від зовнішніх і внутрішніх посягань.

Національна безпека країни, як політика і як стратегія повинна інтегрувати всі інші напрями політики держави. Причому перевага, пріоритети віддаються тим галузям політики, які забезпечують їх національну безпеку. Так, у США це економічна, міжнародна та військова політика, в Японії - політика технологічної безпеки.

Глобальна або міжнародна безпека - це здатність світової спільноти запобігти за **Міжнародні політичні та військові організації** впливають на розвиток подій на міжнародній арені, сприяють виявленню позицій сторін, виробляють колективні підходи до вирішення протиріч та конфліктів, стримують реалізацію намірів, що криють небезпеку для світу в цілому або окремих держав.

Роль сучасних міжнародних структур та режимів і їх вплив на хід подій не однакові і залежать від багатьох чинників: сфери діяльності, складу учасників, матеріально-фінансових можливостей, військової сили, правової компетенції і т.д. У центрі розвинутої системи міжнародних організацій перебуває Організація Об'єднаних Націй (ООН).

Так, **Європейський Союз**, створений на основі Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) з метою економічної інтеграції, зростання економіки та життєвого рівня населення європейських країн, поступово перейшов від економічного напрямку та внутрішнього обмеження державами-членами своїх повноважень до далекоглядних рішень і Договору про економічний, валютний та політичний союз від 1 січня 1993 р. Головною тенденцією розвитку ЄС в кінці ХХ ст. стала тісна інтеграція не тільки в економічній, соціальній, але і в політичній та оборонній сферах.

Створення **Організації з безпеки та співпраці в Європі (ОБСЄ)** пов'язане з підписанням 1 серпня 1975 р. “Завершального акту Наради 3 безпеки та співпраці в Європі “ (НБСЄ) на зустрічі глав держав та урядів у м. Хельсінкі. Цей документ включає основні угоди на міжнародно-правовому, військово-політичному, економічному і гуманітарному напрямках діяльності держав-учасників. У 1994 р. було ухвалено рішення про перетворення НБСЄ на Організацію з безпеки та співп в Європі (ОБСЄ). Основна роль цієї організації - служити гарантом пріоритету прав людини над державою.

Найбільш важливою військово-політичною організацією Європи і світу з другої половини ХХ ст. був і залишається **Північноатлантичний Союз (НАТО)**, сформований у 1949 р. Цей Альянс узяв на себе як політичні, так і суто військові функції, але створювався він, перш за все, як система колективної оборони. У подальші роки політична складова постійно підсилювала роль НАТО в забезпеченні миру та стабільності на континенті.

Особливістю забезпечення колективної безпеки у сучасних умовах є те, що внаслідок глобальних трансформацій, які відбулися, в світі виникли нові нетрадиційні загрози безпеці

Міжнародні економічні та соціальні проблеми глобального міжгалузевого характеру розглядаються **Економічною і Соціальною Радою ООН (ЕКОСОР)**. Вона проводить дослідження та готує доповіді з широкого спектру міжнародних економічних і соціальних проблем, координує діяльність відповідних установ та інститутів ООН.

У системі міжнародного регулювання економічних відносин істотну роль виконують міжнародні валютно-кредитні організації. Провідною серед них є **Міжнародний валютний фонд (МВФ)**.

Одночасно з МВФ був створений **Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР)**. Банк покликаний стимулювати економічний розвиток країн-учасниць банку, сприяти розвитку міжнародної торгівлі, надавати економічну допомогу країнам, що розвиваються. Він має статус спеціальної установи ООН. Між МВФ, МБРР та ООН підписано угоду про форми співпраці.

Рух антиглобалізму став унікальним явищем сучасності. Вперше частина людства виступає не проти яких-небудь конкретних політичних або економічних рішень владних сил, а проти напряму розвитку цивілізації.

Антиглобалізм виступає проти процесу суб'єктивної глобалізації, за обмеження впливу транснаціональних корпорацій, проти ідеології капіталізму та проти ряду впливових міжнародних організацій. Їх головними цілями вважаються такі структури, як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Всесвітня торгова організація, “велика сімка”, деякі міжнародні угоди, що проводять у життя ідеологію “неолібералізму” (наприклад, Північноамериканська угода про вільну торгівлю або Шенгенська угода), міжнародні бізнес-альянси, а також уряди, організації та компанії, які вважаються символами “нового світового порядку”.

Запитання. Завдання

1. У чому суть регулювання світосистемних відносин?
2. Види міжнародних організацій та їхні функції.

Теми рефератів

1. Основні елементи механізму регулювання світосистемних відносин .
2. Структура групи Світового банку та функції її учасників.

Тема 14.

Проблеми та основні напрями формування глобального регулювання світосистемних відносин.

План

1. *Характеристика сучасної системи регулювання світових процесів і об'єктивна необхідність її вдосконалення*

2. Сучасні чинники становлення нової глобальної регулюючої системи
3. Формування світового комунікаційного транспортного простору як об'єктивний чинник становлення глобальної регулюючої системи
4. Проблеми формування нової системи регулювання світосистемних відносин.

Поняття до теми

Міжнародні відносини, суверенітет національний, шокова терапія.

Література [27; 31; 37]

Методичні рекомендації

Сучасна транснаціональна система регулювання сформувалася і функціонує, починаючи з другої половини ХХ ст.

Основними принципами міжнародних відносин, закладеними в систему, є:

- неутручання у внутрішні справи один одного;
 - взаємна вигода;
- пріоритет національних інтересів.

Структурно система регулювання диверсифікована, тобто різнобічна, різнорівнева, різноманітна за суб'єктами, формами та методами впливу на світові процеси.

Трансформація механізму регулювання світосистемних відносин відбувається з урахуванням впливу ряду чинників.

1. Широке та швидке розповсюдження інформаційних технологій, революційний стрибок у галузі міжнародних комунікацій, що практично усуває проблему часового та територіального чинника в процесі міжнародних відносин.
2. Зростаюче значення ролі гуманітарного (людського) капіталу у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Це зумовлює інтенсивний розвиток взаємозв'язків цивілізацій і держав у галузях освіти, науки, охорони здоров'я людини, навколишнього середовища, які перетворюються, по суті, на глобальні сфери людської активності щодо обміну цивілізаційними цінностями, сучасними досягненнями, формування у людини якостей, які б відповідали вимогам інформаційної ери. Всі ці процеси вимагають міжнародного регулювання, включення гуманітарного аспекту у всі сфери міжнародних відносин.
3. Необхідність використання вільного руху основних чинників виробництва (знарядь праці, предметів праці, робочої сили, капіталів), що неможливо без ретельної координації найбільш важливих економічних рішень на міжнародному рівні. Це передбачає постійний системний аналіз світових економічних процесів, вироблення пропозицій щодо попередження можливих дисбалансів, у необхідних випадках надання міжнародної підтримки. Глобалізована економіка вимагає колективного забезпечення макро- і мікроекономічної рівноваги у межах світового господарства, а не тільки окремих країн.

4. Сучасний світ характеризується як нестійка система за станом багатьох її елементів (полярність світу, міжцивілізаційні відносини, етнічні конфлікти і т.д.), звідси виникає об'єктивна необхідність формування глобальної системи регулювання світових відносин, яка зняла б суперечності, що породжують нестійкість та запобігла б сповзанню людства до краху.
5. Галузевим чинником глобального масштабу є формування єдиного світового комунікаційного транспортного простору.

Транспортне обслуговування є обов'язковою умовою реалізації міжна родних економічних відносин. Тому рівень розвитку транспортних комунікацій чинить істотний вплив на обсяг та ефективність міжнародного обміну. Ефективність діяльності самого транспорту у міжнародних перевезеннях багато в чому залежить від якості управління цим процесом. Враховуючи те, що при міжнародному транспортуванні вантажі перетинають національні межі, виникає необхідність у міжнаціональному узгодженні технічних, технологічних, економічних, комерційно-правових, організаційних питань.

Проблеми формування нової системи регулювання світосистемних відносин починаються із **визначення поняття та предмету** цієї діяльності.

Поняття “**управління**” є доречним у разі створення наднаціональних інституційних структур, як, наприклад, в ЄС або щодо управління системами світового стратегічного планування та прогнозування в галузях безпеки, стійкого розвитку, антикризових заходів і т.д.

Поняття **глобального менеджменту** доречніше застосувати щодо управління діяльністю міжнародних транспортних комплексів у єдиній логістичній системі, про яку йшлося в попередньому підрозділі. Доцільно здійснювати глобальний менеджмент природних ресурсів, охорона навколишнього середовища і т.д.

Запитання. Завдання

1. Поняття та зміст механізму глобального регулювання відносин у світі.
2. Чому існуючий механізм регулювання світосистемних відносин підлягає реформуванню?
3. Які перспективи формування нового механізму регулювання глобальних процесів?

Теми рефератів

1. Сучасна транснаціональна система регулювання світових відносин.
2. Національний суверенітет у системі глобального регулювання.

Тема 15.

Україна у процесах глобалізації

План

1. *Позиція Національної академії наук України у галузі Глобалістики*
2. *Глобальні економічні трансформації в Україні*
3. *Економічна безпека України*
4. *Соціальні наслідки глобалізації в Україні*

Поняття до теми

Глобалізаційні трансформації, економічна безпека держави, соціальні наслідки глобалізації, НАНУ.

Література [27; 31; 37]

Методичні рекомендації

Національна академія наук України (НАНУ) за основу наукового дослідження глобалізації взяла універсальні і пріоритетні проблеми глобалістики:

- глобальна проблема стабільного розвитку світу;
- проблема організації та управління глобальним розвитком.

Суть глобальних економічних трансформацій в Україні є переходом від економічної системи, заснованої на загальнонародній у формі державної власності, до різноманітних і рівноправних форм власності. ця суть виявляється в наступному.

1. Держава, якій всі громадяни передали свої правові повноваження власника (володіти, використовувати і розпоряджатися), виступала єдиний власник всіх засобів виробництва, а, отже, і всього виробленого продукту. Відсутність в країні інших власників виключала ринковий обмі товарами, тобто ринкове регулювання відтворювального процесу (виробництво, розподіл, обмін і споживання). Через це держава повинна була централізовано, планово регулювати всі економічні процеси на всіх рівнях.

2. . Формування економіки на базі різних форм власності (державна приватна, колективна, особисто-сімейна) покликане створити ефективних власників, які регулюють свої відносини з іншими суб'єктами господарювання через ринковий обмін.

Економічна безпека характеризується таким станом національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розширеного відтворення і задоволення потреб особи, сім'ї, суспільства, держави. Найважливішими складовими економічної безпеки України є ресурсно-сировинна безпека, енергетична безпека, фінансова безпека, зовнішньоекономічна безпека, технологічна безпека, продовольча безпека і т.д.

При аналізі економічної безпеки виділяють насамперед три основні чинники:

- **економічна незалежність**, що означає перш за все самостійність формування економічної політики, здійснення державного контролю над національними ресурсами і державного регулювання економіки, можливість використання національних конкурентних переваг для забезпечення рівноправної участі в міжнародному розподілі праці;
- **стійкість і стабільність національної економіки**, що передбачає забезпечення міцності та надійності всіх елементів економічної системи, захист всіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, заборону дестабілізуючих економіку чинників;

- **здатність до саморозвитку і прогресу**, тобто можливість вибору власної моделі розвитку, здатність самостійно реалізувати і захищати національні економічні інтереси, здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний та духовний потенціал країни.

Ситуація, що склалася, вимагає невідкладної розробки і впровадження в життя стратегії забезпечення економічної безпеки України. Відповідно до Конституції України держава є основним суб'єктом економічної безпеки, хоча це є справою всього народу. Держава повинна виступати гарантом економічної безпеки народу, проте сьогодні сама держава іноді є джерелом загрози безпеці людей (безробіття, знецінення заощаджень, затримка з виплатою заробітної платні, невідповідність між рівнем оплати праці, пенсій та тарифів і вартістю життя і т.д.).

Права і свободи, що надаються громадянам України Конституцією, оюють правову основу для встановлення в суспільстві цивілізованих соціальних відносин.

Перехід від традиційних напрямів і форм організації соціального життя суспільства до ринкових засад закономірно породжує конфлікти і кризові явища. Пом'якшити суперечності в суспільстві в цих умовах покликана соціальна політика держави.

Ситуація, що склалася, є результатом того, що загальнонаціональні механізми та структури (Президент, Уряд, Верховна Рада, Верховний Суд і т.д.), які складають основу влади й повинні забезпечувати соціальну вільність і розвиток, не виконують своїх конституційних функцій належним чином. Держава, ослаблена корупцією і непрофесіоналізмом, і її органи влади протягом тривалого часу не мають усвідомленої раціональної економічної і соціальної стратегії реформування.

Запитання. Завдання

1. Які економічні інтереси реалізують в Україні сили глобалізму?
2. У чому причини економічної деградації України?
3. Що означає і чим визначається економічна безпека України?
4. Які шляхи забезпечення економічної безпеки України?

Теми рефератів

1. "Шокова терапія" як інструмент глобалізації України.
2. Основні причини економічної кризи в Україні

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабаєва З.В. Идеология социального глобализма: критический анализ доктрины римского клуба. - К. : Вища шк., 1989. - 163 с.
2. Бутенко А.П. Глобализация: сущность и современные проблемы//Социально-гуманитарні знання. — 2002. — № 3.
3. Вернадський В.І. Сучасний вимір глобалізації: концепції і реальність // Світогляд. - К., 2008. - № 4. - С. 26-33
4. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. проф. Б.І. Гуменюка і проф. С.О. Шергіна. — К.: Ун-т «Україна», 2009.
5. **Глобалізація** світового господарства: геопросторовий вимір : монографія / [О. О. Любівцева та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 160 с.
6. ГЛОБАЛІСТИКА: Навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене та виправлене. -Львів: "Новий Світ-2000", 2005. -440 с
7. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі : монографія. - К. : Наукова думка, 1998. - 390 с.
8. Економіка знань : виклики глобалізації та Україна / под ред. А. П. Гальчинського, С. В.Львовчкіна, В. П. Семиноженка. - К., 2004. - 261 с.
9. Єрмоленко В.А. Глобалізація і безпека розвитку : навч. посібник. - Черкаси : Вертикаль, 2012. - 338 с.
- 10.Зінченко В.В. Глобалізація і глобалістика: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2014. – 428 с.
- 11.Корнийчук Л. Устойчивое развитие и глобальная миссия Украины / Л.Корнийчук, В.Шевчук // Экономика Украины. - К., 2009. - № 4. - С. 4-13
- 12.Косик Я. В. Глобалізація як закономірність розвитку сучасної економіки України [Текст] / Я. В. Косик, О. Ю. Чигрин // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 2(52). – С.191-196
- 13.**Кулішов В. В.** Дослідження сучасної світової глобалізації в економічних процесах / В. В. Кулішов // *Вища школа*. – 2011. – № 9. – С. 92–100.
- 14.Лукашевич В.М. Глобалістика: Навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене та виправлене. – Львів: «Новий Світ-2000», 2017. – 440 с.
- 15.Майер Д. Міжнародне середовище бізнесу: Конкуренція та регулювання у глобальній економіці / Д.Майер, Д.Олесневич. - К : Либідь, 2002. - 703 с.
- 16.Макогон Ю.В. Глобализация и Украина в мировой экономике : учебник / Ю.В.Макогон, Т.В.Орехова. - Донецк : ДонНУ, 2004. - 478 с
- 17.Макогон Ю.В. Направления формирования национальной политики Украины в условиях глобализации мирового финансового пространства / Ю.В.Макогон, Е.В.Балашова // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. - Краматорськ, 2005. - № 2. - С. 257-263.
- 18.Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю.М.Пахомов, Д.Г.Лук'яненко, Б.В.Губський. - К. : Україна, 1997. - 237 с.
- 19.Перфільєва А. О. Посібник до вивчення курсу «Глобалістика» [Текст] / А. О. Перфільєва. – Д.: РВВ ДНУ, 2015. – 30 с.
- 20.**Плахотнюк Н.** Явище глобалізації світової економіки у міжнародно-правовому аспекті / Н. Плахотнюк // *Підприємництво, господарство і право*. – 2011. – № 9. – С. 52–55.

21. Радева, М. М. Україна в глобальній економіці : виклики і можливості [Текст] / М. М. Радева // Економіка та держава. – 2012. – № 3. – С.8-11.
22. Сарана, О. Ю. Оцінка впливу факторів глобалізації на динаміку розвитку національних систем [Текст] / О. Ю. Сарана // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – №6. – С.3-7.
23. Трофименко Г.А. О глобализации международных отношений //США-Канада: экономика, политика, культура. — 2003. — №6.
24. Трофимова В.В. Самодостатня Україна : закономірності розвитку в епоху глобальної інтеграції : монографія. - Симферополь : Таврида, 2012. - 208 с.
25. **Харкова Л. О.** Глобалізація світової економіки та її вплив на міжнародний рух капіталу // *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* – 2009. – Вип. 82, ч. 2. – С. 95–100.
26. Шепелєв М.А. Глобальный мир, Ordo Nouvo и новая политическая наука. Монография. — Днепропетровск: Журфонд, 2002.
27. Школа, І. М. Економіка України в умовах глобалізації : Монографія / І. М. Школа, О. В. Бабінська. – Чернівці : Книги ХХІ, 2009. – 528 с.

Додаткова література

1. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. проф. Б.І. Гуменюка і проф. С.О. Шергіна. — К.: Ун-т «Україна», 2009.
2. **Глобалізація** світового господарства: геопросторовий вимір : монографія / [О. О. Любівцева та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 160 с.
3. ГЛОБАЛІСТИКА: Навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене та виправлене. -Львів: "Новий Світ-2000", 2005. -440 с
4. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі : монографія. - К. : Наукова думка, 1998. - 390 с.
5. Економіка знань : виклики глобалізації та Україна / под ред. А. П. Гальчинського, С. В.Львовичкіна, В. П. Семиноженка. - К., 2004. - 261 с.
6. Єрмоленко В.А. Глобалізація і безпека розвитку : навч. посібник. - Черкаси : Вертикаль, 2012. - 338 с.
7. Зінченко В.В. Глобалізація і глобалістика: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2014. – 428 с.

Джерела інформації

1. <http://www.intertrends.ru/> «Международные процессы»
2. <http://pubs.carnegie.ru/> «Pro et Contra»
3. <http://www.imemo.ru/meimo/> «Мировая экономика и международные отношения»